

НЕВІДКЛАДНІ ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ АДВЕНТИВНОЇ ФРАКЦІЇ ФЛОРИ ПРИРОДНОГО ЗАПОВІДНИКА «ДРЕВЛЯНСЬКИЙ» (ЖИТОМИРСЬКЕ ПОЛІССЯ)

Орлов О. О., к. б. н., с. н. с.

Поліський філіал Українського науково-дослідного інституту лісового господарства та агролісомеліорації ім.

Г. М. Висоцького, Житомирська обл., с. Довжик, вул. Нескорених, 2

Україна

orlov.botany@gmail.com

Адвентивна фракція флори об'єктів природно-заповідного фонду є невід'ємною частиною їх флори, проте, як правило, ця фракція (комплекс чужорідних видів) має негативний вплив на аборигенну флору згаданих об'єктів, місцями – дуже значний. Саме тому вивчення адвентивної фракції флори такого молодого природного заповідника, як «Древлянський» (створеного у 2009 р.) становить значний як науковий, так і практичний інтерес. Останній полягає у виділенні пріоритетів для обмеження поширення та розробки заходів боротьби з найбільш агресивними інвазійними видами на території заповідника.

Завдання 1. Поглиблене вивчення видового складу адвентивних видів заповідника. При цьому особливу увагу слід приділити можливому виникненню гібридів та гібридогенних видів на його території, яка характеризується значними рівнями радіоактивного забруднення (^{137}Cs та ^{90}Sr) внаслідок Чорнобильської катастрофи. Значні рівні додаткового хронічного опромінення «розхитують» спадковість і сприяють виникненню гібридів (Гродзинський, 2004). Вже нині дуже помітні у рослинному покриві заповідника гібриди відомого археофіта верби ламкої (*Salix fragilis* L.) з багатьма аборигенними видами верб: вербою п'ятитичинковою (*S. pentandra* L.), вербою білою (*S. alba* L.) тощо. Вивчення гібридизації також є актуальним для таких адвентивних родів флори, як *Amaranthus*, *Oenothera*, *Chenopodium*, та у комплексі видів гігантських золотушників – *Solidago canadensis* L., *S. serotinoidea* A.Löve & D.Löve та ін.

Завдання 2. Вивчення поширення адвентивних видів рослин на території заповідника, створення відповідної бази даних локалітетів на основі GPS, картування локалітетів на основі векторних карт, а також розробка конспекту флори адвентивних видів. Щорічний моніторинг у заповіднику за локалітетами/площею поширення адвентивних видів рослин.

Завдання 3. Особлива увага повинна бути приділена карантинним видам рослин, зокрема такими у природному заповіднику «Древлянський» є *Ambrosia artemisiifolia* L. та усі види роду *Cuscuta*.

Завдання 4. Якомога найповніша характеристика кожного адвентивного виду рослин, зафіксованого у заповіднику, яка включає: родину, життєву форму, особливості біології, первинний ареал, час занесення в Україну (археофіт/кенофіт), ступінь натуралізації, вектори поширення, спосіб розсіювання насіння, здатність поширюватися у природних біотопах та створювати фітоінвазію.

Завдання 5. Вивчення найважливіших популяційних параметрів найбільш агресивних, інвазійно небезпечних видів рослин. Згадані дослідження повинні проводитися на основі біотопічного підходу у модельних популяціях видів. Таким чином, спочатку для кожного адвентивного виду визначаються головні біотопи, в яких він зустрічається. При цьому дуже бажано паралельно застосувати домінуючу класифікацію Сукачова та флористичну класифікацію Braun-Blanquet. В свою чергу, для кожного біотопу визначаються такі параметри виду, як: щільність популяції (особин/ m^2), характер розміщення особин по площі (рівномірний, груповий та ін.), метричні параметри (розмірні – висота, довжина, кількість листя, кількість квіток, плодів, довжина та ширина листків та ін., відповідно до видової специфіки; окремо проводиться оцінка насінневої продуктивності виду – кількість насіння у сулідді та на 1 особину, а потім – на одиницю площі популяції; вагові – загальна фітомаса, фітомаса кореневої системи, фітомаса стебла та листків, квітів/суцвіть та плодів; співвідношення надземної та підземної фітомас); аллометричні (розрахункові) показники, зокрема фотосинтетичне зусилля та генеративне зусилля, які розраховуються за класичною методикою Ю.А. Злобіна (2009).

Для оцінки майбутнього кожної дослідженої модельної популяції адвентивного виду, яка репрезентує певний біотоп, проводиться дослідження її вікової структури, та будується відповідний онтогенетичний спектр. За результатами згаданого аналізу робиться висновок про стан популяції, можливість бурхливого росту її чисельності або відмирання.

Інвазійну спроможність виду у певному природному біотопі слід оцінювати на основі аналізу віталітетної структури виду. При цьому найбільш простим та дієвим є метод, розроблений А.Р. Ишбірдінім, М.М. Ішмуратовою (2004), який враховує результати усіх досліджених метричних та аллометричних параметрів і дозволяє робити висновок про віталітетний стан кожної популяції виду.

Окремо слід наголосити на тому, що всі дослідження як метричних так і аллометричних показників адвентивних видів слід проводити на основі статистично достатньої кількості вимірювань/розрахунків, з подальшим підрахунком простих статистик (Лакин, 1973) та статистичною оцінкою значущості різниці отриманих середніх значень кожного з параметрів на 95% довірчому рівні.